

ОСОБЛИВОСТІ СЛОВОСКЛАДАННЯ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

// *Materialy Międzynarodowej naukowo-praktycznej konferencji «Aktualne problemy nowoczesnych nauk - 2014»*
Volume 16. Filologiczne nauki - Przemysl. Nauka i studia, 2014 - 88 st. – С. 56-60.

Словоскладання - один із найважливіших засобів збагачення мови. Воно є одним із найдавніших способів словотвору, що зберіг в англійській мові продуктивність і на сучасному етапі його розвитку. Завдяки йому, мова поповнює свій словниковий склад й удосконалює свій устрій.

Словоскладання тісно пов'язане із граматиною та має великий вплив на лексичний склад мови. Воно відбиває специфіку мови, тому що поряд з деякими загальними для багатьох мов рисами мають місце і національні, характерні тільки для даної мови особливості, становлячи одну з відмінностей однієї мови від іншої.

Необхідно відзначити, що моделі словоскладання в англійській мові значно відрізняються за багатьма характеристиками: є моделі, за якими утворюються тисячі слів, що входять у словниковий склад мови.

Саме визначення складного слова представляє значні труднощі, по-перше, через складність обумовленого об'єкта, по-друге, через наявність багатьох об'єктів суміжних з обумовленим, по-третє, через різні лінгвістичні погляди та підходи до обумовленого об'єкта — складного слова. У пошуках дефініції складного слова можна виходити з морфологічних і словотворчих позицій. Отже, існує два види труднощів, що виникають при ідентифікації складного слова:

- критерії складного слова;
- способи встановлення того, чи відповідає випробувана лексична одиниця даним критеріям.

І.В. Арнольд дає наступне визначення: «складним словом (а compound word) називається об'єднання двох або, рідше, трьох основ, що функціонує як одне ціле і виділяється в складі речення як особлива лексична одиниця, завдяки своїй цільнооформленості.»

У визначенні виражається думка про те, що складне слово — це щось оформлене, так чи інакше, в одне ціле і здатне функціонувати як самостійна одиниця. Отже, складне слово — це лексична одиниця, утворена із двох або більше основ шляхом додавання та виділення в потоці мовлення на підставі своєї цільнооформленості. Цільнооформленість - неподільність, неможливість поділу на частини і розміщення між ними інших елементів (одиниць) мови. Ознаки цільнооформленості можна розділити на внутрішні (фонетичні, морфологічні, орфографічні) і зовнішні (синтаксичні). Фонетична ознака полягає в наявності об'єднуючого наголосу в складному слові на відміну від рівних наголосів у членах словосполучення.

Фонетичну ознаку можна застосовувати лише до складних слів, зафіксованих у лексикографічних дослідницьких та інших джерелах, що інформують нас про характер наголосу в тому або іншому слові. Сучасна ж мова безупинно поповнюється лексичними одиницями, які читачі й дослідники зустрічають вперше і найчастіше тільки в друкованому виді, що виключає застосування фонетичної ознаки як такої. Отже, дана ознака не може бути прийнята як досить ґрунтовна для словотворчого аналізу.

Що стосується орфографічної ознаки, то вона, у свою чергу, може бути використана у якості додаткового чинника при визначенні цільнооформленості. Добре відомо, що існує різнобій в написанні ряду лексичних одиниць. Ті самі слова, іноді навіть у тому самому номері газети або журналу, можуть писатися по-різному: окремо, через дефіс, разом.

Особливо важливо ще й те, що англійська орфографія дуже послідовно фіксує деякі словотворчі процеси. Так, слова типу *to break through* при конвертуванні в іменники пишуться разом: *a breakthrough*. У предикативній і атрибутивній функції складні слова майже завжди пишуться або разом, або через дефіс.

Морфологічна ознака встановлює морфологічну єдність складного слова на відміну від словосполучення. Вона полягає в тому, що в складних словах поєднуються морфологічно неформлені основи. Але саме морфологічне оформлення англійського слова представлено дуже бідно. Отже, дана ознака може: бути застосована лише для обмеженого числа типів складних слів.

До зовнішніх ознак цільнооформленості відносяться: характер сполучуваності компонентів складного слова на відміну від сполучуваності слів у словосполученнях, порядок проходження компонентів складного слова на відміну від слів у словосполученнях, наявність або відсутність службових елементів і характер синтаксичних зв'язків. Що стосується характеру сполучуваності, то тут слід зазначити, що виділена з потоку мовлення всяка послідовність лексичних одиниць, що складає одну синтагму, може бути або складним словом, або словосполученням. Кожна мова має певний набір можливих словосполучень, отже, виділена послідовність лексичних одиниць є складним словом, якщо вона перебуває поза даним набором. Наприклад, в англійській мові кількісний числівник не може визначати прикметник, а тому послідовність **10,000-strong** (*demonstration*) — складне слово.

Для деяких типів складних слів показником цільнооформленості може слугувати зворотній (у порівнянні зі словосполученням) порядок проходження компонентів. Це відноситься до слів із другими компонентами, вираженими прикметником або діеприкметником, наприклад: **oil-rich, man-made**. У синонімічних словосполученнях порядок слів був би: **rich in oil, made by man**.

Також однією з ознак цільнооформленості є відсутність службових елементів у складному слові. Однак при аналізі так званих фразових додавань **good-for- nothing, pie-in-the-sky** ця ознака виключається. Компоненти складних слів не можуть вступати в самостійні синтаксичні зв'язки. Так, у словосполученні (*a factory*) **government financed** обидва повнозначних слова можуть одержати визначення: **a factory generously**

financed by the British government. Якщо ж ми візьмемо складне слово **government-financed** то жоден з його компонентів не може бути розширений.

Складні слова утворюються за певними моделями. Ці моделі значно відрізняються за багатьма характеристиками. Так, є моделі, за якими створюються сотні й тисячі слів, що утворюють словниковий склад мови. Значення кожної окремої моделі визначається і тим фактом, що в рамках деяких з них можуть діяти різні семантичні типи з різноманітними відносинами між компонентами, інші моделі у свою чергу, можуть породжувати лише однотипні слова. Нарешті, можуть бути моделі, за якими створено всього декілька, а то й одне слово. Деякі моделі також є закритими. Це означає, що за ними уже не створюються і не можуть створюватися нові слова.

Основним способом об'єднання компонентів складних іменників є поєднання основ різних частин мови за певними правилами їхнього оформлення. Характерною рисою складних іменників є те, що перший компонент може бути виражений основою будь-якої частини мови, у той час як останній найчастіше виражений основою іменника.

Складні іменники представлені наступними структурними типами:

• **N + N: night-school, waistline, toothbrush**

Дана модель є асинтаксичною, тому що два іменники в одній і тій же формі можуть утворювати словосполучення. Слова, утворені за цією моделлю - іменники. Така модель охоплює слова з підрядними і сурядними зв'язками, слова, компоненти яких перебувають у відносинах додатка. У словах з підрядним зв'язком можуть бути будь-які семантичні відносини. Так, наприклад, О. Єсперсен у своїй книзі «A Modern English Grammar» виділяє такі відносини: перший компонент може означати суб'єкт: **sunrise, earthquake**; об'єкт: **dog-show**; місце: **garden-party, air-mail**; час: **nightmare**; ціль: **flagstaff**; засіб, інструмент: **gunshot**; щось, що міститься в другому компоненті: **stone-fruit**.

У сучасній англійській мові усе більше підсилюється тенденція до злитого писання складних слів даної моделі. Цим підкреслюється їхня монолітність.

• **Adj + N: blackboard, pussycat, green-room**

За даною моделлю утворюються складні іменники. Дану модель можна охарактеризувати як ендоцентричну, синтаксичну, тому що розташування її компонентів збігається з розташуванням елементів у словосполученні. Розмежування ж складним словом даної моделі та словосполученням, що складається із прикметника та іменника, виробляється на підставі ознак цільнооформленості, а саме: орфографічного — написання разом; фонетичного — об'єднуючий наголос, також компоненти складного слова не можуть вступати в сепаратні синтаксичні зв'язки. Крім цих критеріїв застосовується також і семантичний. Відповідно до нього перший компонент втрачає своє пряме речовинне значення. У результаті цього значення складного слова «відокремлюється» від значення паралельного, матеріально співпадаючого словосполучення.

Отже, певні труднощі в англійській мові представляє дефініція складного слова. Словоскладання — це один з найважливіших засобів мови. Воно є одним із давніх способів словотвору, що зберегли в англійській мові продуктивність і на сучасному етапі його розвитку. Особливо важливо ще й те, що англійська орфографія дуже послідовно фіксує певні словотворчі процеси. Морфологічна ознака встановлює морфологічну єдність складного слова на відміну від словосполучення. Це полягає в тому, що в складних словах поєднуються морфологічно неформлені основи. Але саме морфологічне оформлення англійського слова представлено дуже бідно і тому може бути використане для обмеженої кількості слів. Слід зауважити, що моделі словоскладання значно відрізняються одна від одної за певними характеристиками, і їхня питома вага у процесі словотвору та поповнення словникового складу мови одиницями, що фіксують нові поняття та явища, не є однаковою.

Література:

1. Кобрин Н.А. и др. Грамматика английского языка. Морфология. Синтаксис. - М., 1990. - 211 с.
2. Плоткин В.Я. Строй английского языка. - М., 1989. - 239 с.
3. Arnold J. V. The English Word. M., 1986. - 240 p.
4. Hornby A.S., Cowie A.P. Oxford Encyclopedia. - Oxford: Oxford University Press. - 1992. - 548 с.
5. Jespersen O. Language, Its Nature, Development and Origin, London - New-York, 1985. - 354 с.